

ВПЛИВ ЗЛОЧИННОСТІ НА СУСПІЛЬНІ ПРОЦЕСИ

ВЕПРИЦЬКИЙ Роман Сергійович - кандидат юридичних наук, здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

В статті аналізуються фактори впливу злочинності на суспільні процеси, взаємозв'язок суспільних процесів, умовий і причин, впливаючих на злочинність.

Ключові слова: злочинність, суспільні інтереси, вплив злочинності, агресивна поведінка, протидія, безпека.

Кримінологічне законодавство регулює не тільки відносини між людиною, яка вчинила злочин, і державою, виступаючи гарантом прав цієї людини від необґрунтованих домагань держави. Воно спричиняє регулятивний вплив і на поведінку всіх інших людей у суспільстві, встановлюючи заборони на окремі форми поведінки, які полягають у посяганні на ті чи інші суспільно корисні процеси, а також суб'єктивні права та інтереси окремих осіб.

Слід визнати, що аспекти, пов'язані з кримінологічним осмисленням суспільних процесів, в даний час не є пріоритетним об'єктом теоретичного кримінологічного аналізу. Однак, як справедливо зазначає В.В. Лунєєв, при всій несхожості і навіть протизв'язі цих двох соціально-правових явищ – позитивного (дотримання прав людини як найвищої соціальної цінності) і негативного (злочинів, що посягають на особистість, життя, здоров'я, майно, політичні, економічні та інші права і свободи людини) – вони при найближчому розгляді є внутрішньо пов'язаними між собою, перебуваючи на одному континуумі, хоча і на різних його полюсах¹.

Взаємозв'язок злочинності та суспільних процесів не є однолінійним; суспільні

процеси, соціальна діяльність, права людини, злочинність, боротьба з кримінальними проявами для забезпечення кримінологічної безпеки – це соціальні феномени, з'єднані між собою складними діалектичними зв'язками, до пізнання яких вітчизняна наука тільки приступає. Враховуючи багато в чому постановочний характер даної проблеми, вважаємо за можливе зараз позначити лише основні напрямки кримінологічного аналізу впливу злочинності на суспільні процеси, залишивши деталізацію відповідних проблем для подальшого розгляду.

Перша і, мабуть, головна теза, на якій необхідно зупинитись, полягає у визнанні злочинності формою порушення суспільних процесів через руйнівний вплив на основоположні права, свободи і законні інтереси людини. Зауважимо, що традиційно, як порушення прав людини, розглядаються тільки два прояви злочинності:

- злочини проти миру і безпеки людства, політичну відповідальність за вчинення яких завжди несе та чи інша держава;
- кримінальні зловживання владою з боку представників держави.

В обох випадках наявним є «вертикальний» характер відносин особистість (потерпілий) – держава (правопорушник). Однак з урахуванням вищевикладеного розуміння зв'язку між суспільними процесами та правами, свободами і законними інтересами людини, в контексті поширення сфери їх дії до «горизонтальних» відносин між членами громадянського суспільства є всі підстави вважати, що і всі інші, в тому числі і загальнокримінальні злочини, являють собою різновид порушення прав, свобод і законних інтересів людини, а раз так, то і суспільних процесів.

¹ Права человека и процессы глобализации современного мира / Отв. ред. Е.А. Лукашева. М.: Норма, 2005. – 464 с.

О.М. Костенко з даного приводу зазначає: «Будь-яке порушення законів природи є проявом сваволі, а це значить, що будь-яке правопорушення, в тому числі і злочин, слід розглядати як прояв людської сваволі. ... Права людини – це визначена законами природи, які мають втілюватись у чинному законодавстві, свобода людини, що забезпечує її безпеку від будь-якого свавілля...»².

Злочинність дійсно руйнує суспільні процеси, перекреслює права, свободи і законні інтереси людини. Саме з боку злочинності походить найбільш небезпечна і масштабна загроза соціальній діяльності. Злочинність є феноменом людської поведінки, яка порушує (а часом і руйнує) нормальні умови існування суспільства в цілому, а також окремих соціальних груп і конкретних людей. Така поведінка породжує соціальну дезорганізацію, при якій людина, по суті, стає лише номінальним власником власних прав, оскільки сукупність неусунутих (у тому числі і непереможних) кримінальних загроз фактично перетворює їх на фікцію. Дуже точним у цьому контексті є визначення злочинності, сформульоване В.В. Лунєвим: «Злочинність – одна з найбільш суспільно небезпечних, віроломних та особливо масових форм посягання на права і свободи людини, декларативно охоронюваних державою, яка зазвичай під час злочинного посягання відсутня»³.

Вельми красномовними є такі дані офіційної статистики, що підтверджують висунуту нами тезу. На початку другого десятиріччя XXI століття в Україні показники злочинності в цілому погіршились у порівнянні з початком 2000-х років. Вперше з 1996 року зафіксоване збільшення кількості заяв та повідомлень про злочини, що вчинені або готуються. У 2012 році їх було зареєстровано 2907335, тобто на 4,1% більше ніж у 2009 році. Коефіцієнт заяв та повідомлень про злочини, що вчинені або готуються, на 100 тис. населення зріс з 6180 до 6251. Вперше з 2003 році зростає кількість заяв та пові-

домлень про злочини, що вчинені або готуються, за якими було порушено кримінальні справи. Їх кількість порівняно з минулим роком зростає на 14,7% і склала 384696.

Також відбулося збільшення кількості зареєстрованих злочинів. Якщо у 2009 цей показник дорівнював 384424, то у 2010 – 434678 (+13,1%). Коефіцієнт злочинності у розрахунку на 100 тис. всього населення відповідно збільшився з 827 до 935.

Зростання зареєстрованої злочинності сталося за рахунок збільшення кількості загальнокримінальних посягань. Їхня кількість збільшилась порівняно з минулим роком на 15,1% і дорівнювала 398044. Частка злочинів загальнокримінальної спрямованості серед усіх зареєстрованих склала 91,6% (2009 р. – 90,0%).

Відбулися зміни у структурі злочинності за ступенем тяжкості. Суттєво збільшилась кількість тяжких злочинів (+14,8%) та посягань середньої тяжкості (+21,4%). Кількість особливо тяжких злочинів порівняно з минулим роком суттєво не змінилася (+1,5%), а кількість злочинів невеликої тяжкості зменшилась (-4,9%).

Найбільш інтенсивним і водночас небезпечним є вплив злочинності на економіку. Суспільна небезпечність економічних злочинів зростає внаслідок, як вже зазначалось раніше, використання в кримінальних цілях професійних знань фахівців високого рівня – економістів, юристів і фінансистів, застосування найсучаснішої обчислювальної та іншої техніки. Найбільш організована інформаційно й інтелектуально забезпечена злочинна діяльність локалізується, перш за все, в життєво важливих для держави і суспільства сферах, що дозволяють витягувати надвеликі і такі, що їх важко виявити, кримінальні доходи (банки, зовнішня торгівля, валютний обіг, торгівля стратегічною сировиною, нерухомістю тощо).

У багатьох розуміннях кримінал є одним із суттєвих методів регулювання сучасних економічних процесів і засобом вирішення економічних проблем. Варто підкреслити, що українська злочинність, особливо в сучасних умовах, коли Україна перетворилась в територію соціальних і політичних конфліктів, виступає як чинник, що відлякує

² Костенко О.М. Культура і закон – у протидії злу: Монографія. – К.: Атіка, 2008. – 352 с. – С. 79.

³ Права человека и процессы глобализации современного мира / Отв. ред. Е.А. Лукашева. М.: Норма, 2005. – 464 с.

багатьох ділових людей із-за кордону від інвестицій у нашій країні.

Зв'язок злочинності і багатьох соціальних процесів є гранично тісним, між деякими з них важко провести чітку межу. Злочинність є складовою і, на жаль, невід'ємною частиною соціальної реальності. Дослідження стану злочинності наочно показують взаємозв'язок злочинності з гострими соціальними й економічними суперечностями сучасного суспільства.

Неухильно збільшується питома вага організованих, групових, заздалегідь підготовлених убивств і розбійних нападів, перш за все в житлах на громадян і на власників автотранспортних засобів, на сховища матеріальних цінностей і грошових коштів з вираженими ознаками професіоналізації і серійності. Вчинення таких злочинів пов'язане з особливою жорстокістю, знущанням над особою, застосуванням витончених способів приховування слідів злочинів, з використанням автоматичної та іншої стрілецької зброї і вибухових пристроїв.

Проникнення злочинних капіталів в економіку супроводжується розширенням кількості фінансових, господарських і посадових злочинів, головним чином групових, які, у свою чергу, зумовили зростання інших майнових, а також значну частину насильницьких злочинів, пов'язаних з боротьбою кримінальних угруповань за оволодіння каналами незаконного збагачення, встановленням і переділом сфер впливу, перерозподілом власності, набутої в результаті неправної господарської діяльності.

Українське суспільство зазнає значних втрат від кримінальних проявів на зразок конфліктів, що мають соціально-політичні, економічні, національні та конфесійні причини й умови. Злочини, пов'язані з фізичним і психічним насильством над особою, спричиненням тілесних ушкоджень, як і раніше, посідають значне місце в загальній структурі злочинності. При цьому вкрай важливою є констатація взаємозв'язку рівня насильницької злочинності із соціальними конфліктами, які, на жаль, стають дедалі частішими. Як показало дослідження, в період гострого соціального конфлікту (збройні сутички на кримінальному ґрунті, конфлікт

різних політичних сил у зв'язку з боротьбою за владу або її утриманням тощо) спостерігається збільшення кількості насильницьких злочинів (убивств, спричинення тяжких тілесних пошкоджень, розбійних нападів) у 1,5–2 рази.

Серйозного осмислення заслуговує проблема агресивної поведінки (агресії в цілому) в умовах кризи влади, зниження рівня вирішення суперечностей мирними, правовими засобами. Як засвідчили дані проведеного кримінологічного аналізу, найбільш небезпечною є саме насильницька поведінка, яка проявляється в актах тероризму, захопленні заручників, вбивствах на замовлення, вандалізмі, масових порушеннях громадського порядку тощо, що набуло особливого поширення в Донецькій і Луганській областях. Саме внаслідок вказаних протиправних проявів заподіюється найбільш небезпечна за тяжкістю шкода особі. Окрім прямої фізичної шкоди, конфліктні ситуації такого зразка є сильними подразниками, що негативно впливають на психічне здоров'я людей.

Проблема тероризму набувала особливої гостроти в період соціальних конфліктів, які мають місце в Україні в 2014 році. Терористична, агресивна, насильницька злочинність в умовах соціальної нестабільності зміцнює культ насильства в суспільстві, посилює відчуття страху, незахищеності і невпевненості громадян у своїй безпеці. Усе це неминуче призводить до згорання правових конституційних гарантій, розбіжності між проголошуваними правами і свободами та їх реалізацією.

Виходячи з того, що злочинність є порушенням прав, свобод і законних інтересів людини, можна визначити і другу лінію взаємозв'язку суспільних процесів і злочинності, а саме визнати, що протидія злочинності є одним з основних напрямків захисту прав, свобод і законних інтересів людини. Оскільки злочинність є джерелом порушення прав, свобод і законних інтересів людини, то і весь комплекс заходів, які здійснюються в країні з метою активізації боротьби з нею, скорочення її масштабів, мінімізації її негативних наслідків, покарання злочинців, попередження злочинної пове-

дінки – все це є кращим способом захистити людину, її соціальну діяльність та, врешті-решт, суспільні процеси в цілому. Йдеться про реалізацію державою та її структурами правоохоронних функцій і, зокрема, попередження, припинення, розкриття та розслідування злочинів, що посягають на особистість, її життя, здоров'я, майно, свободу та інші охоронювані законом блага.

Діяльність держави, яка має бути спрямована на формування і зміцнення режиму кримінологічної безпеки, одночасно служитиме і створенню необхідних передумов забезпечення охорони прав, свобод і законних інтересів людини і бути необхідною умовою реалізації цих прав, для вільного розпорядження ними кожним громадянином у процесі соціальної діяльності.

Обов'язок кожної держави – забезпечити, щоб всі особи, що знаходяться під її юрисдикцією, володіли правами, визначеними в Основному законі. Якщо будь-яка особа або група осіб систематично порушують гарантовані громадянам права, держава, під юрисдикцією якої відбувається порушення, несе за це відповідальність.

Зі змісту ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України»⁴ безпеку слід розуміти як стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, коли забезпечуються постійний розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і припинення реальних та потенційних загроз.

Нинішнє законодавче визначення поняття «безпека» вже не повною мірою влаштовує науку і практику, насамперед, через його статичний характер. Ідея, закладена в основі даного поняття, виступає як якась філософська категорія, як абстрактна форма вираження стану життєздатності й життєстійкості певних об'єктів. Це визначення не носить конкретно-історичного характеру, не враховує мінливості оточуючої дійсності. І що особливо важливо, визначення безпеки, як і формулювання закону, не несе у собі прямої дії ні при постановці завдань з даної проблеми, ні по основних напрямках реалі-

зації сформульованих завдань. Уявляється, що більш прагматичним буде розуміння безпеки не як стану, а як здатності державних і громадських структур активно захищати життєво важливі інтереси суспільства, держави та її громадян від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, нейтралізувати їх і забезпечувати стійкий прогресивний розвиток країни.

З огляду на агресивність сучасної злочинності, її прагнення захоплювати все нові й нові сфери життєдіяльності суспільства, тлумачення терміна «безпека» повинно носити більш наступальний характер, що націлює державні й громадські структури на активний опір криміналітету.

Якщо спробувати сформулювати в цьому ключі поняття «кримінологічна безпека», то під нею варто розуміти здатність держави і суспільства активно протистояти посяганням злочинності на життєво важливі інтереси громадян України, держави і суспільства та нейтралізувати загрози, що надходять від них.

До основних об'єктів кримінологічної безпеки за буквою Закону України «Про основи національної безпеки України» варто віднести: особистість – її права і свободи, суспільство – його матеріальні й духовні цінності, державу – її конституційний лад, суверенітет і територіальну цілісність.

Щодо «життєво важливих інтересів» як категорії, то є думка, що ними є, насамперед, сукупність основних інтересів особистості, суспільства і держави⁵. Однак, з цим не можна погодитись, адже доцільніше було б перенести акценти: інтереси проявляються не в їх сукупності, а в збалансованості, єдності інтересів. Національний інтерес повинен визначатися як система стійкого балансу, гармонічного поєднання особистих, суспільних і державних інтересів.

З точки зору теорії кримінологічної профілактики злочинів, турбота про дотримання прав, свобод і законних інтересів людини та їх повноцінної реалізації є стрижнем заходів загальносоціального профілактичного впливу на злочинність. Загальносоціальна профілактика злочинності традиційно ро-

⁴ Закон України „Про основи національної безпеки України” // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

⁵ Вахрамеев А.В., Кулешов С.Г. Национальная безопасность России. Декларации и реальность. – М.: Вузовская книга, 2003. – 260 с.

зуміється в кримінології як сукупність економічних, політичних, ідеологічних, соціальних, правових та інших заходів, що забезпечують подальший прогресивний розвиток суспільства⁶. Як відомо, профілактичний, антикриміногенний ефект загальносоціальних заходів досягається шляхом проведення в країні соціально-економічних і політичних перетворень, пов'язаних із утвердженням загальнолюдських цінностей, реалізацією принципів соціальної справедливості, визнанням, повагою і захистом фундаментальних прав людини, її свобод і законних інтересів. І навіть якщо погодитися з аргументованою думкою М.М. Бабаєва про те, що загальносоціальне попередження (загальносоціальна профілактика) не може входити в предмет кримінології⁷, не можна не визнавати значущим антикриміногенний потенціал прогресивного розвитку суспільства. Слід погодитися з А.Е. Жалинським, коли він стверджує, що було б однаково неправильним як виключати загальносоціальні процеси і події з соціальної системи попередження злочинів, так і оголошувати їх профілактикою; це саме соціальні заходи, що дають профілактичний ефект⁸.

Злочин, як форма боротьби за права, свободи й інтереси людини, не є новим кримінологічним феноменом, проте в сучасних умовах він набуває нових обрисів. Серед них особливої уваги заслуговують як мінімум два. Перше – це випадки самосуду, що почастишали останнім часом, з боку жертв злочинів або інших осіб відносно злочинців, зумовлені, головним чином, неякісною роботою правоохоронних органів, невірою громадян у можливості правоохоронної системи, відсутністю у них почуття захищеності. Згідно з соціологічними даними за 2013 рік, незахищеними себе відчують понад 31% громадян України⁹.

⁶ Бандурка О.М., Литвинов О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: Монографія. – Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. – 308 с.

⁷ Бабаєв М.М. Предмет и пределы криминологии: категории науки и феномены практики // Криминологический журнал. – 2004. – № 1 (6). – С. 10-15.

⁸ Жалинский А.Э. Условия эффективности профилактики преступлений. – М.: Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1978. – 152 с.

⁹ Захарченко В. «Люди повинні відчувати реальні

Другий з найбільш важливих проявів кримінальної боротьби за права, свободи і законні інтереси людини – це негативна практика насильницької демократизації, а фактично усунення політичних режимів у тих чи інших державах, що складається на міжнародній арені. Під гаслами пріоритетного захисту прав людини за допомогою новітніх військових технологій і техніки без санкції з боку колективних органів міжнародного співтовариства і всупереч думки і бажань корінного населення тієї чи іншої країни (характерні приклади – Ірак, Югославія, Лівія) окремі держави, по суті, здійснюють грубі порушення норм і принципів міжнародного (у тому числі і міжнародного гуманітарного) права, які за наявності до того узгодженої політичної волі міжнародного співтовариства цілком можуть бути кваліфіковані як злочини проти миру і безпеки людства.

Продовжуючи аналіз впливу злочинності на суспільні процеси, важливо відзначити, що не тільки боротьба за права, свободи і законні інтереси людини поєднана з криміналом. Протидія злочинності в сучасних умовах також може перетворитись на засіб боротьби з тією частиною населення, яка визнана найменш соціально корисною і потенційно найбільш небезпечною. Як правило, ведуть мову про карально-репресивний підхід до боротьби з політичними опонентами; з іншого боку, ця проблема не є такою значною і її вплив – занадто перебільшений. Набагато більшою проблемою є перетворення протидії злочинності на засіб соціальної люстрації, форму стратифікації соціального організму. За допомогою методів і засобів, якими володіє протидія злочинності, є реальна можливість формувати людину нового типу. Найбільш помітно це у глобальному плані, коли агресивні дії та виробнича експансія маскуються цілями протидії транснаціональній злочинності, боротьби з терористичними загрозами.

О.М. Бандурка та О.М. Литвинов відносять це явище до одного з парадоксів системи протидії злочинності. Вони цілком слушно зазначають: «Наразі протидія злочинності – результати нашої роботи» // Іменем закону. – 2013. – № 4 (5858). – С. 4.

чинності із засобу соціального контролю перетворилась на потужну індустріальну одиницю і почала працювати на саму себе. Проголошені раніше високі цілі якось затерлися, масштабні плани і програми замилилися рутинною працею і вже стало важко провести межу між темним і світлим, правильним і неправильним. Протидія злочинності перетворилась на прибутковий бізнес, але лише для обмеженого кола осіб, що керують відповідними процесами. Вони перестали бачити горизонти дозволеного, активно привнесли в діяльність системи нові підходи, одночасно відкинувши, з ідеологічних мотивів, добре напрацьоване старе»¹⁰.

Протидію злочинності в сучасних умовах неможливо увияти без обмеження прав людини.

Питання про можливість обмеження прав людини у зв'язку з необхідністю боротьби зі злочинністю досить важливе і складне, оскільки безпосередньо пов'язане з відомою кримінологічною, політичною та гуманітарною дилематою про співвідношення свободи та кримінологічної безпеки. Слід відзначити, що всі міжнародні акти про права людини визнають потенційну допустимість легального обмеження прав людини і формулюють підстави такого обмеження. У ст. 34 Конституції України визначено підстави та межі обмеження прав людини: «Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя»¹¹. Враховуючи, що визначені в Конституції України об'єкти охорони відчують на собі безпосередню загрозу з боку національного та міжнародного криміналу, можливість обмеження прав, свобод і законних інтересів людини при здійсненні кримінальної та криміноло-

гічної політик не викликає сумнівів.

Даний аспект впливу злочинності на суспільні процеси відноситься до розряду традиційних гуманітарних проблем, оскільки відображає можливі посягання на права, свободи і законні інтереси людини з боку публічної влади (держави). У боротьбі зі злочинністю держава не повинна сама ступати на шлях беззаконня; свавілля з боку працівників правоохоронних органів щодо громадян є неприпустимим. Однак наявні дані дозволяють констатувати, що реальна ситуація в цій сфері далека від заявлених ідеалів. Спеціальні дослідження доводять не тільки широку поширеність, небезпеку, але і стійке зростання злочинності в самих правоохоронних органах.

Не заглиблюючись в аналіз причин і напрямів запобігання даному явищу, доцільно зазначити, що одним зі значущих факторів, що пояснюють численні порушення прав людини в правоохоронній діяльності, є історично обумовлена каральна, репресивна спрямованість роботи правоохоронних органів, модернізація якої потребує чималих зусиль і часу. Переорієнтація ідеологічного вектора правоохоронної системи з карі і відплати на забезпечення безпеки і надання послуг населенню щодо захисту від криміналу повинна супроводжувати формуванням особливої правової культури співробітника правоохоронних органів, у якій повага до прав, свобод і законних інтересів людини та її гідності буде займати центральне місце.

Підбиваючи підсумок розгляду проблем, пов'язаних з визначенням основних напрямів кримінологічного аналізу впливу злочинності на суспільні процеси, можна сформулювати наступне:

1. Права людини відображають властивість їй від народження, як представнику людського роду, гідність, визначають міру свободи в діях, пов'язаних з реалізацією людського потенціалу в системі суспільно корисної праці, а тому обов'язки, що неминуче ними породжуються, виникають не тільки у держави, а й в усіх інших суб'єктів суспільних процесів. Права людини в такому розумінні є однією з гарантій безпеки людини не тільки від свавілля публічної влади національної держави, але також від утисків

¹⁰ Бандурка О.М., Литвинов О.М. Парадокси протидії злочинності // Вісник Кримінологічної асоціації. 2013. – № 3. – С. 83-90.

¹¹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

з боку суб'єктів громадянського суспільства (як колективних, так і окремих осіб) та міжнародної спільноти.

2. Запропонований підхід та сфера його імплементації в кримінологічні дослідження дозволяє не тільки по-новому оцінити вже відомі, а й встановити раніше не досліджені в науці зв'язки злочинності та суспільних процесів. Уявляється, що найбільш значущі в соціальному, правовому та гуманітарному відношенні лінії перетину цих двох феноменів полягають у наступному: злочинність є формою порушення одного або кількох елементів суспільних процесів, зокрема прав, свобод і законних інтересів людини; протидія злочинності – один з основних напрямів захисту суспільних процесів; неефективність захисту прав, свобод і законних інтересів людини при реалізації державою кримінальної та кримінологічної політик може бути розцінена як порушення міжнародних зобов'язань цієї держави; дотримання прав, свобод і законних інтересів людини сприяє забезпеченню кримінологічної безпеки суспільних процесів, а раз так, то і зниженню рівня злочинності; боротьба за права, свобод і законні інтереси людини може бути кримінальною за формами свого вираження; обмеження прав, свобод і законних інтересів людини виступає в якості умови і засобу протидії злочинності; протидія злочинності не може і не повинна спричиняти руйнівний вплив на суспільні процеси, тобто супроводжуватися порушенням прав, свобод і законних інтересів людини.

Література

1. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042
3. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Бабаєв М.М. Предмет и пределы кри-

SUMMARY

Factors of crime influence on public processes, interaction of public processes with conditions and causes that assist criminality are analyzed in the article.

минологии: категории науки и феномены практики // Криминологический журнал. – 2004. – № 1 (6). – С. 10-15.

5. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Парадокси протидії злочинності // Вісник Криминологічної асоціації. 2013. – № 3. – С. 83-90.

6. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: Монографія. – Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. – 308 с.

7. Вахрамеев А.В., Кулешов С.Г. Национальная безопасность России. Декларации и реальность. – М.: Вузовская книга, 2003. – 260 с.

8. Голик Ю.В., Коробеев А.И. Преступность – планетарная проблема (К итогам XI Конгресса ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию). – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2006. – 215 с. – С. 177.

9. Жалинский А.Э. Условия эффективности профилактики преступлений. – М.: Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1978. – 152 с.

10. Закон України „Про основи національної безпеки України” // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

11. Захарченко В. «Люди повинні відчувати реальні результати нашої роботи» // Іменем закону. – 2013. – № 4 (5858). – С. 4.

12. Костенко О.М. Культура і закон – у протидії злу: Монографія. – К.: Атіка, 2008. – 352 с. – С. 79.

13. Права человека и процессы глобализации современного мира / Отв. ред. - Е.А. Лукашева. М.: Норма, 2005. – 464 с